

ДОТОРКНУТИСЯ ДО ІСТОРІЇ РІДНОГО ПОЛІССЯ

ДО 100-РІЧЧЯ ЗАКІНЧЕННЯ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

11 листопада (одинадцятого дня одинадцятого місяця) 1918 року, об 11 годині ранку, пролунав сигнал «Припинити вогонь!» Закінчилася Перша світова війна, котра тривала 4 роки й 4 місяці. 3 березня 1918 року в Бресті-Литовському було підписано Берестейський мир або Брест-Литовську мирну угоду, яка зафіксувала поразку Росії та вихід її з Першої світової війни, а 11 листопада 1918 - Комп'єнське перемир'я, договір про припинення воєнних дій між Антантою та Німецькою імперією. Минуло 100 років. Українськими істориками написано тисячі наукових досліджень про той період історії, але практично в жодному з них не розповідається про те, що ж було в ті часи на землях Зарічненського району. А тут теж відбувалися бої, та ще й які!!! За-

перечитували записи в цій книзі й нарахували таких випадків аж 14. Перший такий шлюб був зареєстрований 10 листопада 1916 року. Тоді одружувався селянин (солдат) Віленської губернії Олександр Самулевич та жителька села Морочне Ганна Іванівна Малявка. Нареченій було лише 16 років, а солдату Самулевичу – 25. Після пошукової роботи ми дізналися, що ця сімейна пара назавжди оселилася в Морочному. А вже 13 листопада 1916 року було нове весілля в Морочному: Ксенія Улянівна Олешко виходила заміж за Степана Болотова... Було таке, що 2 сестри – Юлія та Ольга Логвиновичі - стали нареченими солдатів. Ось прізвища інших морочненських дівчат, які вийшли заміж за військових: Антоніна Прокопівна Кричкевич, Ксенія

села Осова Андрій Нестерович Пекарський, коли одружувався на Павліні Іванівні Журавель».

Дарія Каплонюк: «Деякі весільні пари вінчав морочненський священик, а деякі – військовий священик. Були у молодій парі поручителі – по 2 чоловіки. Коли одружувався солдат, то поручителями ставали його військові начальники, рідше – рядові солдати. Наприклад, поручителями солдата Олександра Самулевича були штабс-капітан та ад'ютант 26 артилерійської дивізії. Поручителями дівчат були місцеві чоловіки.

Карина Мельник: «Ця книга допомогла нам дізнатися, що поруч села Дубчиці стояв війський лазарет. 11 листопада 1918 року одружується вдівець Семен Мака-

Сапеги та жительки Морочного Марії Тихонівни Надієвець було зареєстровано 27 січня 1919 року, а біженки із села Комори Гликерії Зіновіївни Герман та жителя Морочного Степана Пилиповича Малайчука - 6 лютого 1919 року.

І лише 12 травня 1919 року, коли реєструвався шлюб жителя Морочного Олександра Семеновича Довгорукого та міщанки Нобля Ксенії Олексіївни Євлахович, зазначено, що наречена проживає в містечку Нобель. Отже, хоч офіційно Перша світова війна закінчилася 11 листопада 1918 року, жителі Нобля лише в травні 1919 змогли повернутися додому».

Вікторія Федорчук: «У церковній книзі, яку ми вивчали, є записи й про мирне життя Морочненської церкви. Ми відшукали там дуже цікавий запис про свою родину. Ми – це моя двоюрідна

відбувалися бої, та ще й які!!! Зарічненські села в часи Першої світової війни були розділені лінією фронту. У руках німців були Прикладники, Сенчиці, Нобель, російські війська стояли в Неньковичах, Мутвиці, Морочному.

Краєзнавці Мутвицької школи вирішили повернути забуту історію й описати події того часу в окремому дослідженні, яке проводять у рамках експедиції «Моя Батьківщина – Україна», Малої академії наук. Ми відшукали відомості про бої біля сіл Кухітська Воля, Сенчиці, Дубчиці, про партизанські рейди в Кухче, Кухітську Волю, Невель, які організували за допомогою місцевих провідників-селян, що добре знали стежки через болота. Описали також партизанські дії біля села Острівськ. У німецьких джерелах знайшли шокуючі факти про події біля Нобля. Сотні сторінок цікавої інформації опублікували на сайті «Заріччя». Тепер упорядковуємо її, створюємо саморобну карту «Перша світова війна на Зарічченщині».

Щороку ми пишемо такі наукові роботи й щоразу відшукати рідзинки з історії Зарічченщини нам допомагає наш священик-краєзнавець Павло Дубінець. Цього року він дав нам для дослідження «Обыск брачный Морочанской церкви» за 1915 – 1921 роки. Цей документ на 200 сторінках допоміг написати нові сторінки з історії Зарічченщини. Про них повідають вам мої краєзнавці.

Аліна Федорчук: «Ця книга така стара, їй уже більше 100 років. І коли ми гортали її, то ніби торкалися руками історії Полісся.

Найнесподіванішими були факти про те, що дівчата із різних сіл району виходили заміж за солдатів, які тоді стояли в наших селах. Ми

ніна Прокопівна Кричкевич, Ксенія Матвіївна Марчук, Олександра Василівна Парчук, Єва Олександрівна Войтович, Єва Якимівна Житнікович, Віра Василівна Бережна».

Леся Колесник: Нас цікавило, чи мутвицькі дівчата не обирали собі таку долю, бо ж російські війська стояли й у нашому селі, але таких фактів не виявили. Або ж вони не зареєстровані в морочненських документах, адже жителі нашого села ходили до церкви в Неньковичі. Є запис від 12 листопада 1917 року, де зареєстровано шлюб рядового Петра Баранова та Василіси Григорівни Новак, яка тимчасово проживала в Мутвиці як біженка. Звідки вона родом, не вказано. Так ми дізналися, що в нашому селі в роки Першої світової війни проживали біженці».

Людмила Федощук: «Серед дівчат, які виходили заміж за солдатів Першої світової, було багато біженців із різних сіл нашого району. Наприклад, свої долі поєднали із військовими жителями Храпин Грипина Прокопівна Зубкович, жителя Прикладник Ольга Сікідін, жителя Дубчиць Антоніна Павлівна Хоружа, міщанка Нобля Параскевія Данилівна Тумілович, жителя Сенчиць Антоніна Антонівна Ільчук, жителя села Кухче Мар'яна Онуфріївна Домбровська. Інколи в записах не сказано, із якого села дівчина, лише відмічено, що біженка. Така доля була в Ольги Яківни Куцевич, Олени Андріївни Трембіцької».

Софія Житнікович: «Цікавий і такий факт: щоб одружитися, польський юнак у 1915 році мав отримати спеціальну довідку пінського військового начальника, що він звільнений від військової служби. Такий документ представив житель

рець. У церкву він подає довідку про смерть дружини, а видана вона «Управлением лазарета 1 Сибирского Врачебно-питательного отряда». Так ми дізналися, що військові лікарі в часи Першої світової війни лікували й місцевих жителів».

Ілона Максимчук: «Відомо, що Перша світова війна закінчилася 11 листопада 1918 року. Здається, і біженці, які залишили свої села, мали повернутися додому. Але на Поліссі цього не було. Про це свідчать записи із обстеженої нами книги, де реєструвалися шлюби й окремо вказувалося, що наречений чи наречена – біженці. Ще й у 1919 році в Морочному жили біженці. Останній шлюб біженця з Прикладник Олександра Леонтійовича

сестра Аліна Федорчук та керівник гуртка Валентина Миколаївна Тумаш. Вам цікаво, що нас об'єднало? Це був запис про шлюб жителя села Осова Олександра Борисовича Петровця та жителя села Новосілля Веремейчик Ірини Мефодіївни. Це наші з Аліною прапрадідусь та прапрабабуся. А поручителем був дідусь Валентини Миколаївни й брат нашої прапрабабусі Сава Веремейчик. І, що цікаво, він єдиний із усіх був грамотний, бо сам підписався в книзі. За наших прародичів це зробили інші.

Ось так незвичайні й нові сторінки історії Зарічченщини допомогла нам відкрити одна церковна книга...

Валентина Тумаш